

Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
Mustafa Kemal University Journal of the Faculty of Education
Yıl/Year: 2022 ♦ Cilt/Volume: 6 ♦ Sayı/Issue: 10, s. 169-185

ÖZEL EĞİTİM VE GÖRSEL SANATLAR ALANLARINI İLİŞKİLENDİREN LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALARIN İÇERİK ANALİZİ

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep GÖNÜLAY ÇALIMLI

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, zeynepgonulaycalimli@mku.edu.tr

Orcid: 0000-0002-7203-0546

Doç. Dr. Ayşegül KARAKELLE

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, burtugakademi25@gmail.com

Orcid: 0000-0002-3691-2875

Özet

Bu çalışma; her alanla bütünleşen hayatın bir parçası olan görsel sanatların, özel eğitim alanıyla bütünleştirildiği lisansüstü çalışmalarını inceleyerek Türkiye de bu konu ile ilgili eğilimleri ortaya çıkarmaktadır. Bu amaçla 2000-2021 yılları arasında yapılmış ulusal tez merkezinden erişilebilen 63 tez çalışması araştırma kapsamına alınmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama modeli içerisinde betimsel içerik analizi yöntemini kullanmıştır. Bu kapsamda lisansüstü çalışmaların nerede, ne zaman, kimler tarafından çalışıldığı hangi özel grupla nasıl bir çalışma yapıldığına dair dağılımlarına bakılmıştır. Bu doğrultuda, araştırmacılar tarafından geliştirilen kodlama formu kullanılmış olup iki araştırmacı birbirinden bağımsız olarak incelemiş ve sonuçları birbirleriyle karşılaştırmıştır. Beş kategori taraması yapılmış elde edilen sonuçlar grafikler ve tablolarla görselleştirilip yüzde ve frekans olarak yorumlanmıştır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda; %31,74 (f=20) oranıyla Gazi Üniversitesinin bu konuyla ilgili en çok çalışma yapılan üniversite olduğu, %65 (f=41) oranıyla Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nın konu ile ilgili en çok çalışma yapılan ABD olduğu, %33 (f=21) oranıyla en çok "zihinsel engellilerle" ilgili çalışmaların yapıldığı, yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğunun %41,26 (f=26) oranıyla "mevcut eğitimi ve/veya yeni verilen bir eğitimin" değerlendirilmesi olarak şekillendirildiği görülmüştür. Bunların yanı sıra, farklı uzmanlık alanlarından hem özel eğitim hem de görsel sanatları içine alan çalışmaların bulgulanmasıyla, alanın multidisipliner ve/veya interdisipliner olarak değerlendirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçla ileride yapılacak çalışmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, görsel sanatlar, disiplinlerarası, multidisipliner

CONTENT ANALYSIS OF GRADUATE STUDIES RELATING TO SPECIAL EDUCATION AND VISUAL ARTS

Abstract

This research, examines the postgraduate studies in which visual arts, which are a part of life that integrates with every field, are integrated with the field of special education, and reveals the trends related to this subject in Turkey. For this purpose, 63 theses, which were accessible from the national thesis center between 2000-2021, were included in the research. In this research, one of the qualitative research methods, the descriptive content analysis method from the scanning model was used. In this context, the distribution of postgraduate studies on where, when, by whom and with which special group the study was conducted was examined. In this direction, the coding form developed by the researchers was used, and the two researchers examined it independently and compared the results with each other. Five categories were scanned and the results were visualized with graphs and tables and interpreted as percentage and frequency. As a result of the analysis of the obtained data; Gazi University is the university with the most studies on this subject with a rate of 31.74% (f=20), the USA with the rate of 65% (f=41) is the USA with the most studies on the subject, 33% (It was observed that most of the studies were conducted on "mentally disabled people" with a rate of f=21), and most of the studies were shaped as the evaluation of "existing education and/or a newly given education" with a rate of 41.26% (f=26). In addition to these, it has been concluded that the field can be evaluated as multidisciplinary and/or interdisciplinary with the discovery of studies from different fields of expertise, including both special education and visual arts. It is thought that the results obtained will guide the studies to be done in the future.

Key Words: Special education, visual arts, interdisciplinary, multidisciplinary

Giriş

Sanat, insanla var olan ve insanla varlığını sürdürebilen bir olgudur. Öyle ki bu olgu çağlar boyu insanoğlunun toplumsallaşmasına, kültürlenmesine ve kendini ifade etmesine olanak sağlamıştır. Zaman içerisinde insanoğlu sanatın yapısalıcı değerini kendi öz yapısını geliştirmek için kullanmış ve kendini bu noktada farklı yönlerle ifade etmiştir. Bu noktada toplumsal şekillenmeyi sağlayan eğitimin sanatla bağdaştırılması sanatın değerini daha da artırmıştır. Diğer bir deyişle, sanatın eğitimle bu kadar iç içe geçmesi “sanat eğitimi” gibi bir olgunun ortaya çıkmasına neden olmuştur (Salderay, 2001, s.1).

Genel eğitim kapsamında ise görsel sanatlar eğitimi; sanatların yasa ve tekniklerini kullanarak bireye estetik kişilik kazandırmayı hedefleyen bir eğitim alanıdır. Sanat eğitimi sürecinde; algılama, bilgilenme, düşünme, tasarlama, yorumlama, ifade etme ve eleştirme davranışları estetik ilkeler doğrultusunda sanatların dili kullanılarak edinilir (Aykut, 2006, s. 34-35). Görsel sanatlar eğitimi, öğrencinin veya bir bireyin; bireysel kimlik kazanması, başarıyı ve başarı duygusunu tatması, güven ve cesaretinin artırılması, toplumsal yaşama uyumunun sağlanması, el-göz ve el-göz-beyin koordinasyonunun sağlanması, duygusal yapısının geliştirilmesi ve düzenlenmesi, ifade gücünün geliştirilmesi, algılama yapısının artırılması, büyük kas ve küçük kas becerilerinin artırılması, kıyaslamalar ve benzetmeler yapabilmesinin sağlanması, yaratıcılık oluşumunun geliştirilmesi, estetik beğeni ve haz duygusunun geliştirilmesi ve diğer akademik alanlardaki (Türkçe, matematik, yazı yazımı, kavram bilgisi, günlük yaşam becerileri vb. gibi) bilgi ve becerilerin öğretiminin veya genellemesinin yapılabilmesi ve bağımsız yaşam becerilerinin artırılması için gereklidir (Salderay, 2003, s. 33). Görsel sanat eğitimi, normal gelişen veya zihinsel-bedensel yetersizliği olan çocuklarda, kendi iç dünyalarını dışa vurmalarına, yapılan grup çalışmalarıyla toplumsallaşmalarına ve motor beceri durumlarının daha sağlıklı gelişmesine yardımcı olacak bir süreçtir. İnsanlık tarihinin her gelişim evresinde resim, insan hayatında önemli bir yere sahip olmuş ve bu önemini sürdürmüştür. İnsanoğlu kendini, sözel iletişim kullanmadan önce renkler ve çeşitli simgelerle ifade etmeye çalışmıştır. Özellikle günlük yaşantıları içindeki sosyal becerileri konusunda güçlük çeken zihinsel yetersizliği olan çocuklar, iç dünyalarını ifade etmede görsel sanatlar dersini bir araç olarak kullanabilmektedirler (Erim & Caferoğlu, 2012, s. 323). Bu doğrultuda, görsel sanatlar eğitimin sosyal yaşama destek olmasının yanı sıra duygusal yapının geliştirilmesinde ve düzenlenmesinde, bireysel kimlik ve kişilik kazandırılmasında da yetersizlikten etkilenmiş bireyleri desteklediği belirtilebilir (Salderay, 2014, s. 2-4).

Görsel sanatlar eğitimi zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bireylerin sanatsal yolla bilgiler edinmelerini sağlamaktadır. Bu eğitim kapsamında yürütülen çalışmalar, bireylerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor gelişimini sağlamaktadır. Ayrıca yürütülen çalışmalarla mutluluk, heyecan, haz, vb. duyguların yaşanmasını sağlamaktadır. Görsel sanatların farklı uygulama çeşitliliğiyle aynı anda birçok gelişim ve öğrenme alanına hitap etmesi, duygu ve düşüncelerin dışavurumuna fırsat vermesi, daha rahat ve huzurlu ortam yaratması gibi nedenlerden dolayı, yetersizlikten etkilenmiş bireylerin rehabilite edilmesinde yararlanması gereken önemli bir alan olabileceği söylenebilmektedir (Çağlayan, 2014, s.91; Şahin, 2015, s.25). Yedikardeş (2019, s.160-164) tarafından yazılan makalede; otizimden etkilenmiş bireyin sanat uğraşları sırasında önemli ölçüde sosyal becerilerinin gelişti, konuşma becerisinin de dolaylı yoldan desteklendiği belirtilmiştir. Konuker ve diğerleri (2014, s. 337) tarafından yapılan çalışmada da hafif düzeyde zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların görsel algı testi alt boyutlarından göz-motor koordinasyonu, şekil sabitliği, mekansal ilişkilerin algılanması alt boyutu son test puanlarının ön test puanlarından yüksek ve işaretlerinin artı (+) olduğu görülmüştür. Bahsi geçen araştırmalar da ve bu alanda yapılmış olan diğer birçok araştırmada da görsel sanatların yetersizlikten etkilenmiş bireyler de olumlu sonuçlar elde edildiği görülebilir.

Bu noktada görsel sanatlar alanının ve özel eğitim alanının disiplinler arası çalışmalarda birlikte yer almasının olumlu edinimler sağlayacağı ön görülebilir. Bunun yanı sıra hem sanata hem

de özel eğitim gereksinimli bireyler için farklı bakış açılarının kazandırılabilmesi çok kapsamlı bir süreç açıldığı için bu iki alan ve/veya daha çok alanın birlikte çalıştığı çalışmaların incelenmesi de önem arz etmektedir.

Bu doğrultuda, görsel sanatlar eğitimi ile ilgili çalışmaların takip edilmesi hangi yıllarda ne gibi değişikliklerin oluştuğunun görülmesi ve görsel sanatlar eğitiminin hangi boyutlarda yer aldığı belirlenmesi son derece önemlidir (Allahverdiyev, 2020, s.61). Buna ek olarak her alana bütünleşebilen ve geliştirilebilen görsel sanatlar eğitiminin özel eğitim alanında nasıl kullanıldığının da takibinin yapılması, görsel sanatlar eğitiminin hangi boyutlarda yer aldığı belirlenmesi, disiplinlerarası çalışmalarda nasıl değerlendirilebileceğinin de belirlenmesi oldukça önemli olduğu görülebilmektedir.

Bu çalışmada; 2000-2021 yılları arasında Türkiye’de yapılmış olan lisansüstü çalışmaların içerisinde görsel sanatlar alanıyla özel eğitim alanını birleştiren çalışmalar incelenmiştir.

Bu doğrultuda, aşağıdaki sorular yanıtlanmıştır:

1. Belirlenen alanda lisansüstü çalışma üreten üniversiteler,
2. Belirlenen zaman aralığında ilgili çalışmaların dağılımı,
3. Belirlenen alanla ilgili çalışma yapan anabilim dalları,
4. Yapılan çalışmalarda odağa alınan özel gruplar,
5. Çalışmalarda değerlendirilenler.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Disiplinler arası çalışmalar sınırları azaltmakla beraber farklı düşünce sistemlerinin bir araya gelmesine imkân tanımaktadır. Bu durumda kalıpların dışına çıkma yeni düşüncelerin ortaya çıkmasını tetiklemektedir. Birkaç disiplinin bir arada çalışması yeni kapıların açılmasını sağlayan çok önemli bir durumdur. Bugün disiplinler arası çalışmaların öneminin büyük ölçüde fark edildiği görülebilir. Özellikle akademik çevrelerde disiplinler arası çalışmalara yoğun ilgi olduğu fark edilebilir. Bu doğrultuda görsel sanatlar bütünleştirici ve her alanla adapte olmasıyla öne çıkmaktadır. Buna ek olarak çağın gereklerinden hareketle ve alanın özelliği sebebiyle özellikle insani konuları ilgilendiren alanlarla bütünleşen çalışmalarda sıklıkla karşılaşıldığı fark edilmektedir. Ayrıca özel eğitim alanı da görsel sanatların beraber kullanımı için çok uygun bir alan olarak öngörülebilir. Yetersizlikten etkilenmiş bireylerle ilgili yapılan çalışmalarda görsel sanatların nasıl ve hangi düzeyde yer aldığı özellikle lisansüstü çalışmalarda net bir şekilde anlaşılacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda Türkiye’de yapılan bütün tezlerin arşivlendiği 1984 yılında kurulan Ulusal Tez Merkezi; Türkiye’deki profili net bir şekilde ortaya koyacak önemli arşiv merkezi olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda yapılan çalışmaların detaylı bir içerik analiziyle özetlenmesi bu alanda araştırma yapacaklara yol gösterici olacağı için önem arz etmektedir.

Yöntem

Özel eğitim ile görsel sanatlar alanının ilişkilendirilerek yapılmış olan lisansüstü çalışmaları incelemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama modeli içerisinde betimsel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem belirli bir konuda ya da alanda birbirinden bağımsız olarak yapılan nitel ve nicel çalışmaların derinlemesine incelenip düzenlenmesi anlamına gelir. Böylece o konu ya da alandaki genel eğilimler belirlenmektedir. Bu yöntemde elde edilen sonuçların, hedeflenen konulara yönelik olarak gelecekte planlanan çalışmalara yön göstermesi beklenmektedir (Ültay, Akyurt ve Ültay, 2021, s. 191).

Bu araştırma planlanırken daha önce yapılmış çalışmalarda çalışmaların hangi kriterlere göre incelendiğine bakılarak bir yol haritası oluşturulmuştur (İnce, Gül ve Bozyiğit, 2017, Allahverdiyev, 2020; Selçuk, Palancı, Kandemir ve Dünder, 2014). Bu bağlamda, 2000- 2021 yılları arasında ulusal tez merkezine yüklenmiş olan yüksek lisans ve doktora araştırmaları içeren 63 adet

lisansüstü çalışma “Araştırmanın yapıldığı üniversite, araştırmanın türü, araştırmanın yapıldığı yıl, araştırmanın yapıldığı anabilim dalı, ilgilendiği özel eğitim alanı, ilgilendiği sanat alanı ve yapılan çalışmanın uygulanma durumu” alt başlıklarında detaylı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda araştırmacılar tarafından geliştirilen kodlama formu kullanılmıştır. Ayrıca, araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için tezler iki araştırmacı tarafından birbirinden bağımsız olarak incelenmiş ve bulunan sonuçlar birbirleriyle karşılaştırılmıştır.

Örneklem

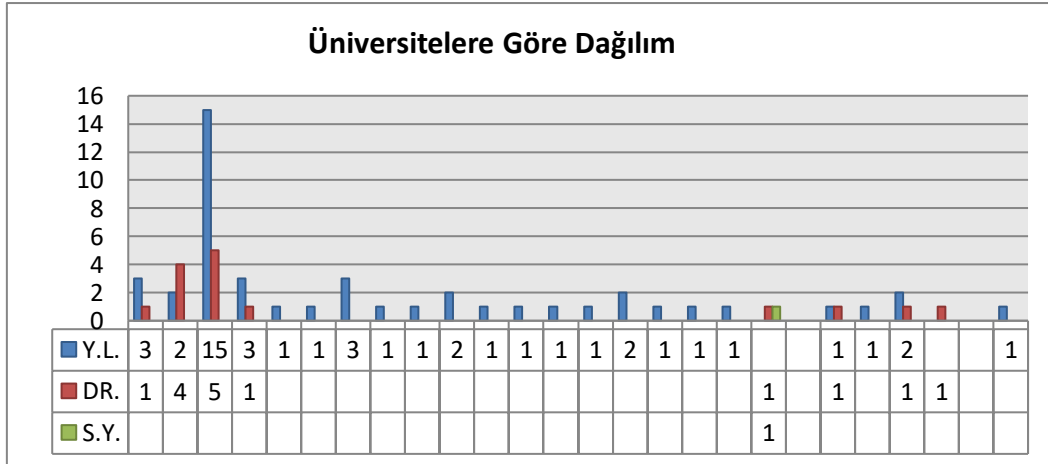
Bu çalışmada, 2000 ile 2021 tarihler arasında “Ulusal Tez Merkezine” yüklenmiş yüksek lisans ve doktora tezleri örneklem olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, “özel eğitim ve sanat”, “engelli ve sanat” ve “görsel sanatlar ve engelli” kavramları taratılarak yapılan araştırma da toplam 140 kayıt bulunmuş olup. Aynı araştırmalar, belirlenen konu ile ilgisiz olanlar, belirlenen tarihin dışında olanlar kapsam dışına alınmıştır. Bu doğrultuda detaylı konu içerik tespiti sonucu 63 tane çalışma çözümlenmeye alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamına alınan çalışmaların detaylı analizi amacıyla araştırmacılar tarafından belirlenen kriterlere göre oluşturulan “sınıflandırma ve kodlama formu” kullanılmıştır. Bu formda lisansüstü çalışmanın yapıldığı bağlı üniversite/kurum, yazılan anabilim dalı, yayın yılı vb. başlıklara yer verilmiştir. Formun hazırlanmasından sonra 2000-2021 yılları arasında yayınlanan lisansüstü çalışmalar formdaki her bir başlığa uygun olacak şekilde detaylı olarak incelenmiştir. Bu işlemde sonra toplanan veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiş olup daha net anlaşılabilmesi için grafiklerle ve tablolarla görselleştirilmiştir. Yapılan içerik analizi sonucu araştırma bulguları sınıflandırılmış görülme sıklığı (frekans) ve yüzde oranları gibi betimleyici istatistiksel hesaplamalarla sunulmuştur.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, yapılan detaylı içerik analizi sonucunda araştırmacılar tarafından elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

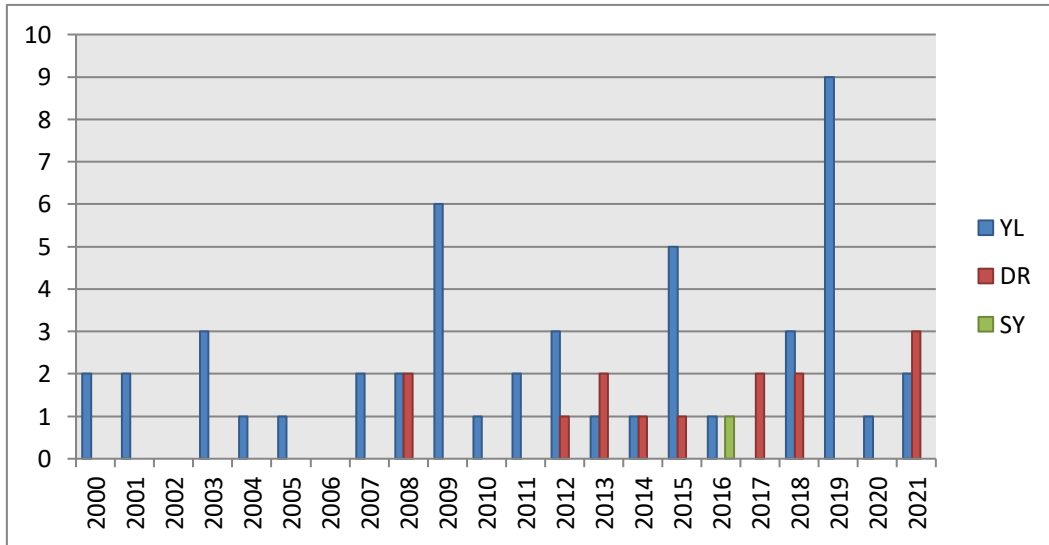
Grafik 1. Belirlenen alanda lisansüstü çalışma üreten üniversiteler

Bu doğrultuda, 48 adet yüksek lisans, 13 adet doktora ve 1 adet de sanatta yeterlilik çalışması bulunmuş olup toplam 63 adet çalışmanın üniversitelere göre dağılımı verilmiştir.

Türkiye’de 2022 yılı itibariyle 208 üniversite bulunmaktadır. Bunlar içerisinde belirlenen alana ait çalışma yapan 26 üniversite olduğu görülmektedir. Tüm üniversiteler içerisinde %12,5 oranında üniversitenin belirlenen alanda lisansüstü çalışma ürettiği görülmektedir. Bahsi geçen

üniversiteler arasından Gazi Üniversitesi toplamda 20 lisansüstü (15 yüksek lisans ve 5 doktora) çalışmayla, %31,74 (f=20) oranıyla bu alanda açık ara önde olduğu görülebilir. En yakın takipçisi 6 lisansüstü (2 yüksek lisans ve 4 doktora) çalışmayla %9,52'lik (f=6) dilime sahip Necmettin Erbakan Üniversitesi olduğu anlaşılmaktadır. Üçüncü sırayı 4 lisansüstü çalışmayla %6,34 (f=4) oranla iki üniversite paylaşmaktadır bunlar: Ondokuz Mayıs Üniversitesi (3 yüksek lisans ve 1 doktora) ile Marmara Üniversitesi (4 yüksek lisans). Dördüncü sırada üç lisansüstü çalışmayla %4,76 (f=3) oranıyla Anadolu Üniversitesi (3 yüksek lisans) gelmektedir. İki lisansüstü çalışmasıyla %3,17 (f=2) oranında olan üniversiteler alfabetik sıraya göre şöyledir; Akdeniz Üniversitesi (2 yüksek lisans), Hacettepe Üniversitesi (1 doktora ve 1 sanatta yeterlilik), İstanbul Arel Üniversitesi (2 yüksek lisans) ve Selçuk Üniversitesi (2 yüksek lisans). Bir adet lisansüstü çalışması ile %1,58 (f=1) oranına sahip üniversiteler aynı şekilde; Ankara Üniversitesi (1 doktora), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi (1 yüksek lisans), Bahçeşehir Üniversitesi (1 yüksek lisans), Beykent Üniversitesi (1 yüksek lisans), Bursa Uludağ Üniversitesi (1 yüksek lisans), Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi (1 yüksek lisans), Dokuz Eylül Üniversitesi (1 yüksek lisans), FMV Işık Üniversitesi (1 yüksek lisans), Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi (1 yüksek lisans), İnönü Üniversitesi (1 yüksek lisans), Kahramanoğlu Mehmetbey Üniversitesi (1 yüksek lisans), Karadeniz Teknik Üniversitesi (1 yüksek lisans), Özyeğin Üniversitesi (1 yüksek lisans), Pamukkale Üniversitesi (1 yüksek lisans), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi (1 yüksek lisans), Yıldız Teknik Üniversitesi (1 yüksek lisans), ve Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi (1 yüksek lisans).

Bu doğrultuda, Türkiye genelinde var olan üniversitelerin içerisinde %12,5 oranında üniversitenin belirlenen konu alanıyla ilgili çalışması olduğu görülmüş olup konu alanın azınlıkta kaldığı söylenebilir. Bu durumun bahsi geçen üniversitelerin konu ile ilgili bölümlerinin olmasından kaynaklandığı gibi yetişmiş personelin belirli üniversitelerde olması sebeplerinden kaynaklandığı da düşünülebilir. Diğer taraftan çalışmaların olmadığı görülen üniversitelerin bu alanla ilgili bölümlerinin olmaması ve/veya en az birinin olmaması etken olmuş olabilir.

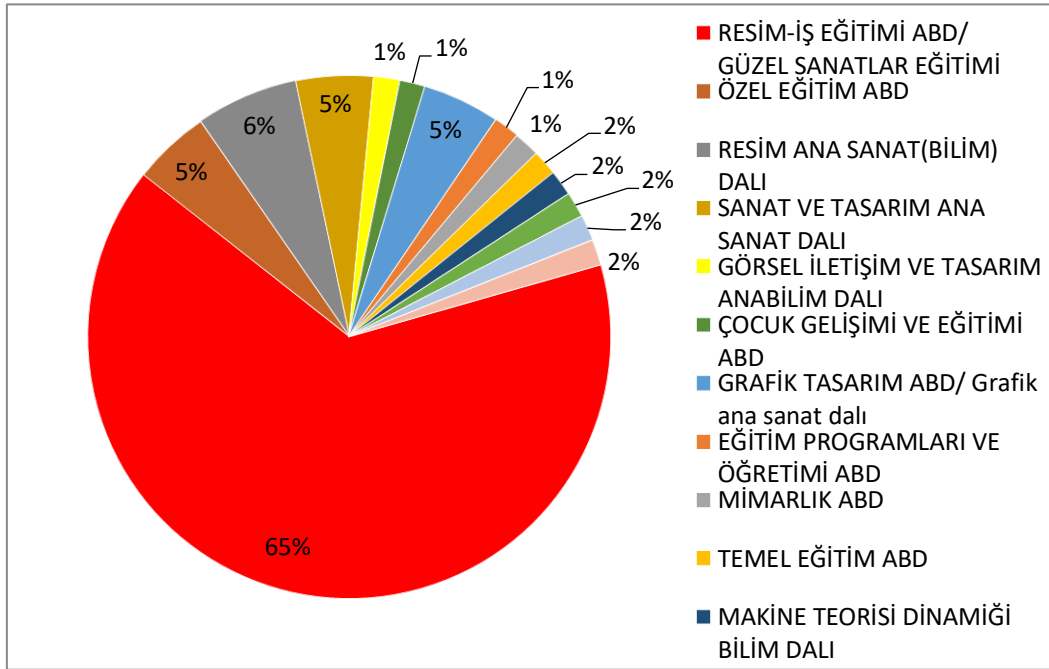

Grafik 2. İlgili çalışmaların belirlenen zaman aralığındaki dağılımı

Bu araştırma 2000-2021 yılları arasını kapsayacak şekilde planlanmıştır. Öncelikli olarak 2019 yılı, %14,2 (f=9) oranıyla belirlenen zaman aralığındaki en çok çalışmanın yapıldığı dönem olarak bulunmuş olmasına rağmen hiçbir doktora çalışmasının bu yılda sonuçlandırılmadığı gözlemlenmiştir. İkinci sırada %9,52 (f=6) oranıyla 2009 yılı (6 yüksek lisans) ve arkasından 2015 yılı (5 yüksek lisans 1 doktora) öne çıkmaktadır. Takibinde %7,93 (f=5) oranıyla lisansüstü çalışmayla 2018 yılı (3 yüksek lisans ve 2 doktora) ve 2021 yılı (2 yüksek lisans ve 3 doktora) yer almaktadır.

%6,34 (f=4) oranında olan yıllar ise 2008 (2 yüksek lisans ve 2 doktora) ve 2012 (3 yüksek lisans ve 1 doktora) olduğu görülmektedir. %4,76 (f=3) oranında çalışmanın çıktığı yıllar ise; 2003 (3 yüksek lisans) ve 2013 (1 yüksek lisans ve 2 doktora) yıllarıdır. %3,17 (f=2) oranında çalışmanın çıktığı yılların dağılımı şöyledir; 2000 (2 yüksek lisans), 2001 (2 yüksek lisans), 2007 (2 yüksek lisans), 2011 (2 yüksek lisans), 2016 (1 yüksek lisans ve 1 sanatta yeterlilik), 2017 (2 doktora). %1,58 (f=1) oranında yüksek lisans çalışmasının bulunduğu yılları ise; 2004, 2005, 2010 ve 2020'dir. Belirlenen konuyla ilgili 2002 ve 2006 yıllarında hiç çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu bağlamda görülmektedir ki, 2019 yılı zirve yapmakla birlikte son on yıl içerisinde bu belirlenen konuyla ilgili lisansüstü çalışmalar çoğalmıştır. Buna ek olarak 2009 yılında da ikinci on yıllık zaman diliminin zirvesi yaşandığı söylenebilir. Zaman zaman artışlar ve azalışlar tüm zamanlar boyunca görülmekte olup lisansüstü çalışmaların uzunca bir zaman aralığında gerçekleştiği de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Buna ek olarak yüksek lisans çalışmalarının doktora çalışmalarının az olduğu görülmektedir. Bunun sebebi öğrencilerin doktora devam etmedikleri ve/veya edemedikleri için olduğu düşünülebilir. Ancak çalışmalar incelendiğinde sadece %6,34 (f=4) oranında hem yüksek lisans hem de doktora çalışmasını aynı alanda tamamladığı görülmüştür. Bu doğrultuda, yüksek lisans çalışmasını farklı konularda yapanlarda içerisinden, doktora çalışmasında bu konuya yönelimin olduğu sonucu çıkarılabilir.

Grafik 3. Belirlenen alanla ilgili çalışma yapan anabilim dalları.

Pasta grafiği incelendiğinde %65 (f=41) oranıyla en büyük dilimin Resim-iş Eğitimi ABD (Anabilim Dalı) olduğu görülmektedir. Ulusal tez merkezi incelendiğinde “güzel sanatlar eğitimi” anabilim dalı, “resim-iş öğretmenliği” anabilim dalı ve “resim-iş eğitimi” anabilim dalının eğitim fakültelerine bağlı öğretmen yetiştirilen bölümün zaman içerisindeki farklı isimlendirilmesi olduğu görülüp birlikte değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda birbiriyle yakın ilişkili olan bölümlerde birleştirilerek değerlendirmeye sunulmuştur. Eğitim fakültelerine bağlı resim öğretmenliği bölümü belirlenen konuya oldukça ilgili olduğu dikkat çekmektedir. En yakın takipçilerinin yine sanat bölümleri olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, %6 (f=4) ile Resim ASD (Ana Sanat Dalı)/Resim ABD geldiği, takibinde ise %5 (f=3) ile Sanat ve Tasarım ASD ve Grafik tasarım ABD/Grafik ASD gelmektedir. Yine %5 (f=3) oranında, Özel Eğitim ABD'nin konuyla ilgili çalışma yaptığı

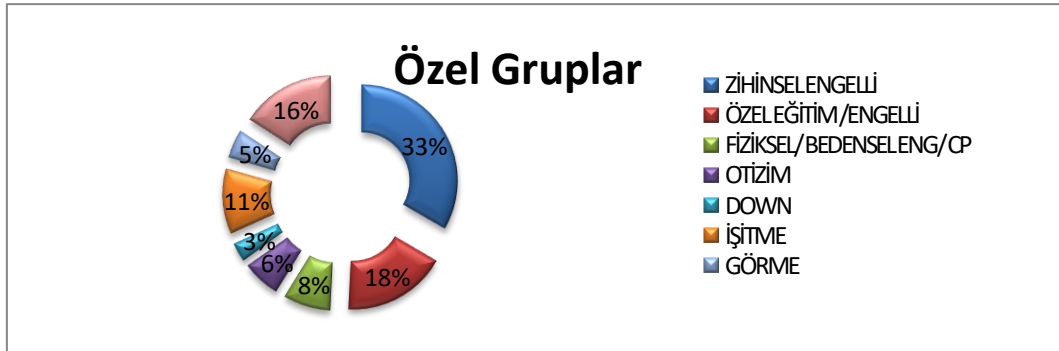
gözlemlenmiştir. Sanat alanlarından biri olan Görsel İletişim ve Tasarım ABD %1,58 (f=1) oranında olduğu gözlemlenmiştir. Bunlara ek olarak %1,58 (f=1) oranında olan anabilim dalları sırasıyla şöyledir: Çocuk Gelişimi ve Eğitimi ABD, Eğitim Programları ve Öğretimi ABD, Engelli çalışmaları ABD, Mimarlık ABD, Temel Eğitim ABD, Makine Teorisi Dinamiği BD, Tasarım Teknoloji ve Toplum ABD ve Hemşirelik ABD'dir.

Tablo 1

İlgili Anabilim/Sanat Dalları

ABD	Frekans	Yüzde (%)
Resim-iş eğitimi ABD	41	65
Resim ASD (Ana Sanat Dalı)/Resim ABD	4	6
Özel Eğitim ABD	3	5
Sanat ve Tasarım ASD	3	5
Grafik tasarım ABD/Grafik ASD	3	5
Görsel İletişim ve Tasarım ABD	1	1,58
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi ABD	1	1,58
Eğitim Programları ve Öğretimi ABD	1	1,58
Engelli çalışmaları ABD	1	1,58
Mimarlık ABD	1	1,58
Temel Eğitim ABD	1	1,58
Makine Teorisi Dinamiği BD	1	1,58
Tasarım Teknoloji ve Toplum ABD	1	1,58
Hemşirelik ABD	1	1,58
Toplam	63	100

Bu doğrultuda 63 lisansüstü çalışmanın %82,5'i sanat ve ilgili bölümlerden çalışıldığı, %17,5'i ise farklı alanlardan çalışıldığı anlaşılmaktadır. Özel eğitim ve görsel sanatlar alanları dışındaki alanlarında bu iki disiplini birleştirerek çalışmalarına dâhil ettiği görülmektedir. Bu durum özellikle görsel sanatların kaynaştırıcı ve bütünleştirici yapısından kaynaklandığı düşünülebilir. Bunun yanı sıra bu konunun birçok farklı alanda da çalışılması önemli ve teşvik edilmesi gereken durum olarak görülebilir. Örneğin, Mimarlık anabilim dalı tarafından yapılan çalışmada; bedensel yetersizliği olan çocukların bilişsel algıları resimleri analiz edilerek değerlendirilmiş ve mekanları nasıl algıladıkları anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu doğrultuda, kalıpların dışına çıkılması ve disiplinler arası çalışmaların özellikle görsel sanatların kelimeleri aşan iletişim gücünün fark edilebilmesi açısından bu çalışma önemli olarak değerlendirilebilir.

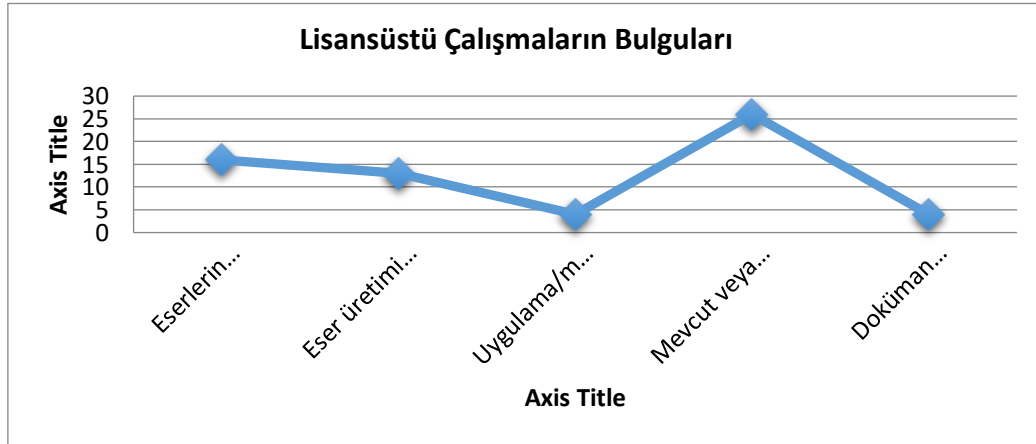
Grafik 4. Yapılan çalışmalarda odağa alınan özel gruplar.

Belirlenen çalışmaların başlıklarında belirtilen özel durumlardan hareketle 7 kategori oluşturulmuştur. Birinci sırada en çok %33 (f=21) oranıyla “zihinsel engellilerle” ilgili çalışmalar yapıldığı görülmektedir. İkinci sıra %17 (f=11) oranla “özel eğitim gereksinimi” olanlar yapılan çalışmalar olarak belirlenmiştir. Üçüncü sıra ise %16 (f=10) oranla “üstün yetenekliler” de yapılan çalışmalardır. Takibinde %11 (f=7) oranıyla “işitme engelliler” gelmektedir. %8 (f=5) oranında ise “bedensel/fiziksel engel” durumları ile ilgili yapılan çalışma yer almakta olup “cp” özel durumu da bedensel bir engel durumu olarak belirlenip bu kategori içerisinde değerlendirilmiştir. Sırasıyla %6 (f=4) oranıyla “otizm”, %5 (f=3) oranıyla “görme engelli” ve %3 (f=2) oranında “down sendromu” odağa alınarak çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Tablo 2*Özel Gruplar*

Yetersizlik Türü	Frekans	Yüzde (%)
Zihinsel Engelli	21	%33
Özel Eğitim Gereksinimi	11	%17
Üstün Yetenekliler	10	%16
İşitme Engelli	7	%11
Bedensel/Fiziksel Engelli	5	%8
Otizm	4	%6
Görme Engelli	3	%5
Down Sendromlu	2	%3
Toplam	63	%100

Yapılan incelemenin ışığında özel durumları tek başlarına ele alan çalışmalara kıyasla genel engel ya da özel eğitim gereksinimli bireylere yapılan çalışmaların daha çok oldu görülmüştür. Bu doğrultuda özel durum baz alınarak çalışılması daha detaylı sonuçlara ulaşılmasında yarar sağlayabileceği düşünülebilir. Ancak oldukça özel bir alan olduğu için kapsayıcı çalışmaların öncelikli ihtiyaç olarak görülüp bu alanlara yoğunlaşmaya neden olduğu sonucuna varılabilir.

Grafik 5. Çalışmalarda değerlendirilenler.

Belirlenen lisansüstü çalışmalar çizgi grafiği bağlamında incelendiğinde araştırmaların büyük bir çoğunluğunun %41,26 (f=26) oranıyla “mevcut eğitimi ve/veya yeni verilen bir eğitimin” değerlendirilmesi olarak şekillendirildiği görülebilir. Bu değerlendirme eğitimin niteliği, mevcut eğitimin sorunları, sahada çalışan uzmanların görüşleri olduğu gibi özel bir eğitim programının niteliğini de kapsadığı söylenebilir. İkinci sırada ise %23,8 (f=15) oranında özel gruplar tarafından

yapılan eserlerin incelenmesi/analizi geldiği anlaşılmaktadır. Bu analizlerin farklı özel grupların tasarım öge ve ilkeleri/renk ya da özel bir değişkene göre yapıldığı görülmektedir. Üçüncü sırada %20,63 (f=13) oranında çalışmada ise eser üretimi, etkinlik ve/veya eğitim seansının sürecinde veya sonucunda uygulanan gruptaki gelişimsel, algısal ve/veya faydalı olma durumları açısından incelendiği saptanmıştır. %6,34 (f=4) oranında iki başlık görülmektedir bunlardan ilki; yeni bir uygulama, malzeme, donanım veya program geliştirmedir, diğeri ise mevcut dokümanların (eğitim kitapları, CD vb.) değerlendirilmesidir.

Tablo 3

Lisansüstü Çalışmaların Bulguları

Çalışmaların inceledikleri durum	Frekans	Yüzde(%)
Mevcut eğitimi ve/veya yeni verilen bir eğitimin" değerlendirilmesi	26	%41,26
Eserlerin incelenmesi/analizi	15	%23,8
Süreç ve/veya sonucun gelişimsel, algısal, faydalı olma durumları	13	%20,63
Yeni bir uygulama, malzeme, donanım veya program geliştirme	4	%6,34
mevcut dokümanların (eğitim kitapları, CD vb.) değerlendirme	4	% 6,34
Toplam	63	%100

Bu kapsamda, eğitim ile ilgili yoğun çalışmanın sebebi olarak resim eğitimi alanında bu konuya yönelimin çok olması gösterilebilir. Her bir çalışma alanı oldukça önemli ve gerekli olduğundan bahsedilebilir. Bunun yanı sıra yeni uygulama gelişimi alanına giren çalışmalarda; fiziksel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilere için dijital oyun tasarımı, görme yetersizliğine sahip olanlara yönelik Braille kodlamasıyla renkli kitap tasarımı, okul öncesi özel gereksinimli çocuklar için eğitsel mobil uygulama ve zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuklar için müze eğitim programı oluşturmasıdır. Belirlenen alanda daha çok yeni uygulama geliştirilebileceği de ön görülebilir.

Sonuç ve Değerlendirme

Ulusal tez merkezinde 2000-2021 yılları arasında yayınlanmış lisansüstü çalışmaların incelendiği bu araştırmada, özel eğitimde görsel sanatlar alanına ilişkin olduğu tespit edilen 63 adet çalışma ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda, çalışma Türkiye'nin özel eğitimde görsel sanatların uygulanış açısından öneme sahiptir.

Bu doğrultuda 26 farklı üniversitede çalışma saptanmıştır. Bu üniversiteler arasında en çok çalışmanın ise; 20 lisansüstü (15 yüksek lisans ve 5 doktora) çalışmayla toplamda da %31,74 (f=20) oranıyla Gazi Üniversitesi olduğu görülmektedir. Türkiye'de bulunan diğer üniversitelerin de bu konu ile ilgili çalışmalar yürütülmesi önerilmektedir.

Belirlenen konu ile ilgili çalışmaların; en çok %14,2 (f=9) 2019 yılında yapıldığı görülmektedir. İkinci sırada ise %9,52 (f=6) oranla 2009 yılı gelmekte olup bu yıldan sonra çalışmaların sıklığının arttığı görülmüştür. Görsel sanatların bütünleştirici, kaynaştırıcı ve tedavi/terapi edici yapısının fark edilmesi yüz yıllar öncesine dayansa da özellikle son on-on beş yıl içerisinde daha çok gündemde kendine yer bulmuş bir konudur. Bu durumda lisansüstü çalışmalarda da anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda sadece yüksek lisans çalışması değil daha kapsamlı ve uzmanlık alanı olan doktora çalışmalarının teşvik edilmesi önerilir.

Bu çalışmaların en fazla %65 (f=41) oranıyla resim-iş eğitimi anabilim dalında yapıldığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra görsel sanatlar veya özel eğitim haricindeki anabilim dallarında da bu konuyla ilgili lisansüstü çalışma olduğu anlaşılmıştır. Resim eğitimi alanında bu konuyla ilgili çalışmaların olması faydalı görülmekle birlikte farklı alanlardan disiplinler arası bakışla çok güzel çalışmalar yaratılabileceği öngörülebilir. Bu doğrultuda özel gereksinimli bireylerin aktif kullanılabileceği hayatlarında yer alacak projelerin geliştirilmesi önerilmektedir. Ancak bunların sağlanabilmesi için ayrıntılı gözlemler, doküman analizleri ve uzman görüşlerinin dikkate alınarak yapılması önerilmektedir.

Bu çalışmalar içerisinde; en çok %33 (f=21) oranıyla “zihinsel engellilerle” ilgili çalışıldığını, takibinde ise %17 (f=11) oranla “özel eğitim gereksinimi” ile ilgili çalışmalar yürütüldüğü belirlenmiştir. Bahsi geçen çalışmaların da en fazla %41,26 (f=26) oranıyla “mevcut eğitimi ve/veya yeni verilen bir eğitimin değerlendirilmesi” şeklinde oluşturulduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra yeni ürün uygulama geliştiren çalışmalar %6,34 (f=4) oranıyla yer bulduğu görülmektedir. Bu doğrultuda engel grupları özelinde de çalışmaların artırılması önerilmektedir.

İncelenen lisansüstü araştırmaların büyük bir çoğunluğunun %41,26 (f=26) oranıyla “mevcut eğitimi ve/veya yeni verilen bir eğitimin” değerlendirilmesi olarak şekillendirildiği görülmektedir. Bu doğrultuda, özel eğitimde görsel sanatların kapsayıcı yapısını içine alan disiplinler arası daha çok çalışmada yer verilmesi önerilmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen lisansüstü çalışmalar Ek A’da verilmiştir.

Kaynakça

Allahverdiyev, M. (2020). Görsel sanatlar eğitimine yönelik yapılmış olan akademik çalışmaların içerik analizi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 60-65.

Aykut, A. (2006). Günümüzde görsel sanatlar eğitiminde kullanılan yöntemler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), s.33-42.

Çağlayan, N. (2014). Zihinsel engelli bireylerin eğitiminde görsel sanatlar dersinin yeri ve önemi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 91-101.

Erim, G., & Caferoğlu, M. (2012). Görsel sanatlar eğitimi dersinin zihinsel engelli çocuklara katkısının özel eğitim öğretmenlerinin görüşleriyle belirlenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 321-342.

Konuker, R., Alakoç Pirir, D., Yıldız Çiçekler, C., Girgin Büyükbayratar, Ç., ve Uslu B. (2014). Özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde uygulanan zihinsel engelli birey destek eğitim programının hafif düzeyde zihinsel engelli çocukların görsel algı düzeylerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 36, 327-340.

İnce, M., Gül, H. & Bozyiğit, S. (2017). Türkiye’de turizm pazarlaması konusunda yazılan lisansüstü tezlerin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi: 1990-2016. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(5),113-130.

Salderay, B. (2001). Zihin engelli bireylerle çalışan özel eğitim öğretmenlerinin plastik sanatlar eğitimine ilişkin görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Salderay, B. (2003). Zihinsel engelli bireyler için güzel sanatlar eğitimi. *Milli Eğitim Bakanlığı: Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 39(4) 32-33.

Salderay, B. (2014). *Sanatla kendimi keşfediyorum hamur-kil çalışmalarının eğitim ve rehabilitasyon boyutu*. Eğiten Kitap.

Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M., & Dündar, H. (2014). Eğitim ve bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: İçerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 428-449.

Şahin, D. (2015). Zihinsel engelli bireylerde görsel sanatlar eğitiminin önemi. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 3(2), 25-37.

Ültay, E., Akyurt, H., & Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 188-201.

Yedikardeş, C. (2019). *Sanat uğraşında beyin işleyişi üzerine bir örnek: Remzi Yılmaz*. (Ed: Yılmaz, M.), *Otizm ve eğitim, sanat, mekan*. s.157-170. Pegem Akademi Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Visual arts education enables individuals with intellectual disabilities to acquire information through artistic means. The studies carried out within the scope of this training provide the cognitive, affective and psycho-motor development of individuals. In addition, happiness, excitement, pleasure, etc. It makes emotions happen. It can be said that visual arts can be an important area that should be utilized in the rehabilitation of disabled individuals, for reasons such as addressing many development and learning areas at the same time with different application diversity, allowing the expression of emotions and thoughts, and creating a more comfortable and peaceful environment (Çağlayan, 2014, p. 91; Şahin, 2015, p.25). Today, it can be seen that the importance of interdisciplinary studies has been realized to a great extent. In this respect, visual arts stand out as integrating and adapting to every field. In this direction, it is noticed that due to the necessities of the age and the nature of the field, studies that integrate with the fields that are especially related to humanitarian issues are frequently encountered. In addition, the special education area can be envisaged as a very suitable area for the use of visual arts together. It is thought that how and at what level visual arts take place in studies on disabled individuals will be clearly understood, especially in postgraduate studies. In addition, it is also important to examine the studies in which these two fields and/or more fields work together, as a very comprehensive process is opened in which different perspectives can be gained for both art and individuals with special educational needs.

Method:

In this study, descriptive content analysis, one of the qualitative research methods, was used. This method means that qualitative and quantitative studies carried out independently of each other in a particular subject or field are examined and organized in depth. Thus, general trends in that subject or field are determined. It is expected that the results obtained in this method will guide future studies on the targeted issues (Ültay, Akyurt and Ültay, 2021, p. 191). In this context, 63 postgraduate studies, including master's and doctoral studies, which were uploaded to the national thesis center between 2000 and 2021, are "University of research, type of research, year of research, department of research, field of special education in which it is interested," The field of art that he is interested in and the application status of the work done" were examined in detail in the sub-headings. In this context, the coding form developed by the researchers was used. In addition, in order to ensure the reliability of the research, the theses were examined independently by two researchers and the results were compared with each other.

Results:

For the detailed analysis of the studies included in the research, the "classification and coding form" created according to the criteria determined by the researchers was used. In this form, the affiliated university/institution where the postgraduate study was conducted, the department it was written in, the year of publication, etc. titles are included. After the preparation

of the form, the graduate studies published between 2000-2021 were examined in detail in accordance with each heading in the form. After this process, the collected data was analyzed using the content analysis method and visualized with graphs and tables for a clearer understanding.

Discussion and Conclusion:

When the findings of the research were examined in the context of sub-objectives, the following conclusions were reached. In this context, it was found that 48 master's degree, 13 doctorate and 1 art proficiency studies, which were determined to be related to the determined subject, were carried out by 26 different universities. Examining the universities where these studies were conducted; It can be seen that Gazi University is far ahead in this field with a total of 20 graduate (15 master's and 5 doctorate) studies, with a rate of 31.74% (f=20). It is understood that Necmettin Erbakan University is the closest follower with 6 graduate (2 master's and 4 doctorate) studies, which has a rate of 9.52% (f=6). When the years of postgraduate studies are examined; The year 2019 was found to be the period in which the most work was done in the time interval determined with a rate of 14.2% (f=9). In the second place, with a rate of 9.52% (f=6), 2009 (6 master's degrees) and 2015 (5 master's and 1 doctorate) come to the fore. No studies were found in 2002 and 2006 on the determined subject. When the departments working on the determined field are examined; With a rate of 65% (f=41), it is seen that the largest slice is the Art and Crafts Education USA (Department of Science). In this respect, it is understood that 82.5% of the 63 postgraduate studies are from arts and related departments, and 17.5% are from different fields. It is seen that he combines these two disciplines in his fields other than special education and visual arts. From the point of view of the special groups in the focus of the studies; Based on the special cases specified in the titles of the studies, 7 categories were created. It is seen that studies on "mentally disabled people" are in the first place with a rate of 33% (f=21). The second rank was determined as the studies conducted with "special education needs" with a rate of 17% (f=11). In this direction, it can be thought that working on the basis of a special case may be beneficial in obtaining more detailed results. However, since it is a very special area, it can be concluded that inclusive studies are seen as a priority need and cause concentration on these areas. From the point of view of those evaluated in graduate studies; It can be seen that the majority of the studies examined were shaped as the evaluation of "current education and/or a newly given education" with a rate of 41.26% (f=26). It can be said that this evaluation covers the quality of the education, the problems of the current education, the opinions of the experts working in the field, as well as the quality of a special education program. In this direction, it is recommended to include more interdisciplinary studies that include the inclusive structure of visual arts in special education.

Ek A: Çalışma kapsamında incelenen lisansüstü çalışmalar

<u>Tez No</u>	<u>Yazar</u>	<u>Yıl</u>	<u>Tez Adı (Orijinal/Çeviri)</u>	<u>Tez Türü</u>	<u>Konu</u>
<u>147466</u>	Ali Turan	2004	Zihinsel engellilerde resim eğitimi	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>241794</u>	Asude Çelik	2009	Zihinsel engelli öğrencilerin görsel sanatlar dersindeki öncelikli renk tercihleri	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>240510</u>	Aşkın Adan	2009	Görsel sanatlar eğitiminin down sendromlu çocuklar üzerindeki etkileri (Diyarbakır örneği)	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>502151</u>	Atilla Şirin	2018	Görsel sanatlar alanında üstün (Özel) yetenekli çocukların tanınmasında kullanılacak kriterlerin uzman görüşleriyle belirlenmesi	Doktora	Eğitim ve Öğretim
<u>490564</u>	Ayça Doğan	2018	Okul öncesi özel eğitim çocuklarına yönelik mobil uygulamaların görsel iletişim tasarımı açısından incelenmesi	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>581734</u>	Aynur Sarısoy	2019	Görme yetersizliği olan öğrenciler için görsel sanatlar dersi öğretim programının CIIP modeline göre değerlendirilmesi	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>435971</u>	Ayşe Sayın	2016	Hafif mental retarde bireylerin sanatsal uygulamalarındaki elemanların araştırılması ve çözümlenmesi	Yüksek Lisans	Güzel Sanatlar
<u>508621</u>	Berfin Ural	2018	Sanat yapıtlarına dayalı etkinlik eğitim paketi ile işitme engelli öğrencilerde öz duyarlık geliştirilmesi	Doktora	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>218455</u>	Birgül Coşkun	2007	Görsel sanatlarda üstün yetenekli çocukların sanat eğitimi ile ilgili öğretmen görüşleri ve değerlendirmesi	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>356788</u>	Burak Yavuzylmaz	2012	Bilim ve sanat merkezlerine devam eden 7-11 yaş üstün yetenekli çocuklara verilecek sanat eğitiminin niteliği	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar

<u>101561</u>	Bülent Salderay	2001	Zihin engelli bireylerle çalışan özel eğitim öğretmenlerinin plastik sanatlar eğitimine ilişkin görüşleri	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>219701</u>	Bülent Salderay	2008	Türkiye'deki zihin engelliler iş okullarında görsel sanatlar dersinin öğrencilerin beceri, davranış ve meslek edinimindeki katkısına yönelik öğretmen görüşleri	Doktora	Eğitim ve Öğretim
<u>563591</u>	Cihangir Hür	2019	Üstün-özel yetenekli çocuklara yönelik görsel sanatlar eğitiminde atık malzeme kullanımı (Manisa ili BİLSEM örneği)	Yüksek Lisans	Güzel Sanatlar
<u>570238</u>	Derman Çalış	2019	Görsel sanatlar uygulamalarının otistik ve down sendromlu çocukların gelişimlerine etkileri	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>234395</u>	Ebru Kaya	2009	Özel eğitim sınıflarına devam eden zihinsel engelli öğrencilerin sanatsal gelişim düzeylerinde çok alanlı sanat eğitimi yönteminin etkisi	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>28827</u>	Emine Özge Yurtsever	2018	Özel gereksinimli bireylere yönelik müzelerde düzenlenen müze eğitimi ve fiziki koşullarının durumu (Ankara ili örneği)	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>435190</u>	Erol Çitci	2016	Görme engellilere yönelik kitaplarda Braille Renk Kodlamasından yararlanılması ve örnek uygulamalar	Sanatta Yeterlik	Güzel Sanatlar
<u>605625</u>	Esra Doğan	2020	Otizimli öğrencilere görsel sanatlar dersi veren öğretmenlerin istihdamı ve mesleki yeterlilikleri	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>677657</u>	Esra Sayar	2021	Fiziksel engelli çocukların resim çizdirme yöntemiyle benlik algılarının incelenmesi	Yüksek Lisans	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
<u>419298</u>	Fahrettin Geçen	2015	Görsel sanatlar uygulamaları ile özel eğitim kapsamında yer alan bireylerin eğitsel gelişimleri	Doktora	Eğitim ve Öğretim
<u>548191</u>	Fatih Gönül	2019	İşitme engelli öğrencilerin sanat eğitiminde illüstrasyonun kullanımı	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>321915</u>	Fatma Betül Öztürk	2012	Özel eğitim öğretmenlerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutum ve görüşlerinin incelenmesi	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim

<u>677632</u>	Filiz Kansu Çelik	2021	Üstün zekâlı ve özel yetenekli öğrencilerin sanat eğitimine yönelik bir farklılaştırma yaklaşımı	Doktora	Eğitim ve Öğretim
<u>414421</u>	Filiz Kansu Çelik	2015	Üstün zekâlı bireylerin görsel sanatlar eğitimine ilişkin tutumlarının incelenmesi: Şanlıurfa ve İstanbul ili örneği	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>364720</u>	Fisun Türköz Sarp	2014	İşitme engelli bireylerde görsel algı	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>590407</u>	Gülşah Arpacıoğlu	2019	Üstün yetenekli resim öğrencilerinin sanatsal düzenleme öğelerine yönelik metaforik algıları	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>234742</u>	Gülşah Varol	2008	Özel öğretim yöntemleri ve özel öğretim yöntemlerinin görsel sanatlar dersinde uygulanması	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>279860</u>	Hande Bolu	2010	Zihinsel engelli çocukların gelişiminde sanat eğitimi derslerinin katkısı	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>664286</u>	Hatice Gökdağ	2021	Zihin engelli çocukların iletişim becerilerinin geliştirilmesinde tablet tabanlı konuşma üreten mobil uygulamaların etkililiğinin incelenmesi	Doktora	Eğitim ve Öğretim
<u>544008</u>	Hatiye Garip	2019	Temsil edilmeyenin temsili: Resimli çocuk kitaplarında engellilik	Yüksek Lisans	Güzel Sanatlar
<u>328880</u>	Hüda Sayın Yücel	2012	Bilim ve sanat merkezlerinde sanat (Resim) alanında proje tabanlı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanan görsel sanatlar eğitimi uygulamasının bir değerlendirmesi (Yasemin Karakaya Bilsen örneği)	Doktora	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>124685</u>	Hülya Işık	2003	Zihinsel engelli çocukların el becerilerinin gelişmesine resim-iş dersinin katkısı ile ilgili özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>395285</u>	Hülya Torun Yeterge	2015	Zihin engelli öğrencilere resimli kartlar aracılığı ile öz bakım ihtiyaçlarını bildirme becerisinin öğretiminde sabit bekleme süreli öğretiminin etkililiği	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim

<u>388245</u>	İman Demirci	2015	Renk öğretimine yönelik hazırlanan aile eğitim programının etkililiği	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>234481</u>	Lale Altay	2009	İlköğretim ikinci kademe altıncı sınıf görme engelli öğrencilerin görsel sanatlar eğitimine yönelik bir inceleme	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>372138</u>	Mehmet Ali Genç	2013	Üstün yetenekli öğrencilerin görsel sanatlar eğitiminde disiplinlerarası öğretim etkinliklerinin değerlendirilmesi (Konya BİLSEM örneği)	Doktora	Güzel Sanatlar
<u>555556</u>	Muhammed Emir Fidan	2019	Özel Eğitim Uygulama Merkezi (Okulu) Hayat Bilgisi I ders kitabının görsel iletişim tasarımı açısından incelenmesi	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>596325</u>	Mustafa Ümüt Ünal	2019	Zihinsel engelli öğrencilerin kendilerini resimleriyle ifadeleri	Yüksek Lisans	Güzel Sanatlar
<u>277421</u>	Müge Aksu	2011	Zihinsel engelli çocuklarda görsel sanatlar eğitiminin motor beceri gelişimine katkısı	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>92937</u>	Nesrin Diler	2000	Zihinsel engelli öğrencilere resim-iş becerilerinin kazandırılmasında amaçların tüm beceri ve ileri zincirleme yaklaşımlarına göre düzenlendiği bireyselleştirilmiş resim-iş becerileri öğretim materyallerinin etkililiği	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>159136</u>	Nevin Engin	2005	İşitme engelli çocuklarda görsel sanatlar eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi	Yüksek Lisans	Güzel Sanatlar
<u>278362</u>	Nülifer Özakçaoğlu	2009	Çizgi filmlerin eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilerin resimlerine anlatım, biçim ve renk olarak yansımaları	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>219664</u>	Pınar Çetinkaya	2008	Kaynaştırma ve özel alt sınıfa devam eden eğitilebilir zihinsel engelli çocukların çizgisel gelişim düzeylerinin incelenmesi	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim

<u>107179</u>	Pınar Yazkaç	2001	Otistik çocuklara iletişimin öğretilmesinde resim dersinin etkililiği	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>424990</u>	Reşit Durgun	2015	Türkiye'de okutulan görsel sanatlar ders kazanımlarının zihin engelli öğrencilere uygunluğuna yönelik öğretmen görüşleri	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>207118</u>	Saniye Ünal Kaya	2007	Görsel sanatlar eğitiminin zihin engelli öğrencilerin eğitimine katkısı (özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri üzerine bir araştırma)	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>333477</u>	Seçil Kartopu	2013	Özel eğitim okullarında görev yapan görsel sanatlar dersi öğretmenlerinin mesleki sorunları	Doktora	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>669409</u>	Seda Bektaş	2021	Özel gereksinimli çocukların görsel motor becerilerinin incelenmesi	Doktora	Eğitim ve Öğretim
<u>300476</u>	Selma Karahmet	2011	İşitme engelliler ilköğretim okullarında görsel sanatlar dersini veren öğretmenlerin öğrencilerle iletişimlerinde empati becerilerinin rolü	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>249925</u>	Seval Açıkgöz	2009	İlköğretim okullarında öğrenim gören bedensel engelli öğrencilerin resimlerinin sanatsal gelişim aşamaları yönünden incelenmesi	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>226648</u>	Sevda Yılmaz	2008	Zihinsel engelli öğrencilerin kavram öğretiminde kullanılan etkileşimli eğitim CD'lerinin görsel tasarım ilkelerine ve içeriğe uyumu	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>225618</u>	Siavash Hossienalizadeh Miandoab	2008	Zihinsel engelli kardeşi olan ve zihinsel engelli kardeşi olmayan 7-13 yaş grubu çocukların aile resim çizimlerinin karşılaştırılması ve analizi	Doktora	Ev Ekonomisi
<u>373630</u>	Sibel Adar	2014	Ortaokul ve özel eğitim uygulama merkezi (Okulu) kademe II'de öğrenim gören 8. sınıf öğrencilerinin resim çizme becerilerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak analizi	Doktora	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar

<u>133577</u>	Sibel Paksoy	2003	8 - 12 yaş eğitilebilir zihinsel engelli çocukların resim iş eğitimi	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>331656</u>	Songül Akçal	2012	Görsel sanatlar dersinin zihinsel engelli öğrencilerin bilişsel beceri edinimlerine katkısına yönelik öğretmen görüşleri(Ankara ili örneği)	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>524664</u>	Süleyman Tabak	2018	Resim uygulamalarının hafif düzey (retarde) özel eğitim öğrencilerinin dil becerisi gelişimine katkısı	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>124567</u>	Turgut Gerçek	2003	İlköğretim okullarında işitme engelliler için resim eğitimi programı ve bu programın işitme engelli kişinin gelişimine etkisi	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>565620</u>	Vesile Şen	2019	Özel eğitim öğrencilerinin eğitiminde görsel sanatlar dersine yönelik öğretmen görüşleri	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim
<u>333524</u>	Yılmaz Çıracıoğlu	2013	Üç boyutlu görsel sanatlar çalışmalarının, beyin felci (CP) vakasında devinsel becerilerin gelişimine etkisi	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>660851</u>	Yılmaz Çıracıoğlu	2021	Dijital sanat eğitimi uygulamaları ile zenginleştirilmiş mekan tasarımlarının 4-8 yaş aralığındaki fiziksel engelli bireylerin fizik tedavi süreçlerine etkisi	Doktora	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
<u>674063</u>	Zeinath Jamal Mohammad Qadamani	2021	The cognition of Ramallah by physically disabled children through the analysis of their visual narratives	Yüksek Lisans	Mimarlık
<u>471801</u>	Zeliha Canan Özkan	2017	Hafif düzeyde zihinsel engelli bireylerde sanat beceri eğitimine ilişkin uzman görüşleri ve bir program önerisi	Doktora	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar
97212	Zeynep Hayat	2000	İşitme engelliler ilköğretim okullarında resim eğitimi	Yüksek Lisans	Eğitim ve Öğretim, Güzel Sanatlar